

מסורת הש"ס

א) [נקמנ: ד' ע"ש, ט] ז' ני"א כל מין, א) [נוע"ע חוס' קדושין ב, ד"ה האשה], ד) [נכס"א': הקדושים], ס) [נכס"א': יום הולדתו], ו) [נכס"א': אין לתמוה על מנהגנו שאפילו אנו],

תורה אור השלם

- ל' נקם ושלם לַעַת תָּמוּטוּ רָגְלֶיךָ בִּי קָרוֹב יוֹם אֵיךְם וְחָשׁ עֲתֵדָת לָמוֹ: דברים לב לה
- כָּל הַגּוֹיִם נִקְבְּצוּ יַחְדָּו וַיֵּאסְפוּ לְאַמִּים מִי כָהֵם יָגִיד זֹאת וְרָאשֵׁנוֹת יִשְׁמַיִנֵנוּ יִתְּנוּ עֲדֵיהֶם וַיִּצְדְּקוּ וַיִּשְׁמְעוּ וַיֵּאֱמָרוּ אָמֵנוּ: ישעיהו מג ט
- יַצֵּר פֶּסֶל בְּלִם תְּדַר וַתְּמוּדֵיהֶם בֶּל יִדְעִילוּ וְעֵינֵיהֶם הִקְפּוּ בֶל יֵרָאוּ וּבֶל יִדְעוּ לָמֶנּוּ יִבְשׁוּ: ישעיהו טו ט

גליון הש"ס

חנ"ס ד"ה לפני.
בספר סם הגדולים להרב ר' יוסף אבולפיל באות ח כתב בשם רבינו גלגלל בשיטה מקובצת חולין כי התוס' על מס' ע"ז שבידנו הס חוס' רבינו פרץ: ד"ה אסור וכו' שר"ל אף מפקח ומסביר.
עין לקמן דף יב ע"כ תוספות ד"ה עיר:

מוסף רש"י

שמייצר הוא לו.
הגוי מילך כשפורע חובו ולא אזיל ומודה (מור"ק ס: חכמתי) דכל אדם שפורע מילה, אכל לא משלמים להם ממון ביום חנם, לפי שמשמתם ביום חנם ומודה לנצי" (מור"ק סס).

לפני אידיהן של עובדי כוכבים ג' ימים אסור לשאם ולסם עמאן.

וכולוהו משום דאזיל ומודה לעבודת כוכבים ביום אידו: שאלה במידי דהדר בעין כגון בהמה וכלים דכתיב (שמות כג) כי ישאל איש מעם רעהו וגו'. מלוה במידי דלא הדר בעין כגון מעות דכתיב (סע) אם כסף תלוה את עמי דמלוה להוצאה נתנה ומשלם לו מעות אחרים: שמה הוא לאחר זמן. למחר: גמ' יוס אידם. היינו עבודת כוכבים כדכתיב בזהיא פרשה יקומו ויעזרכס: יסנו עידיהם וילדקו. השתא סלקא דעמיה דבעובדי כוכבים כתיב ואתמוהי מתמה יתנו עובדי כוכבים עידיהם יצואו עבודות כוכבים שעבדו ויעידו עליהם וילדיקוס: עדום שהעידו בעלמס. ביום הדין שעבדו לעבודת כוכבים עולס הזה: ישמעו. עובדי כוכבים את העדות שמלות מעידות ויאמרו אמת דין הוא שראוין ישראל להנטדק: ועידיהם המה. עבודת כוכבים תבוא ותעיד על עובדיה לחייבס: בערבוניא. כולן מעורבדין ולא אומה ואומה בפני עממה:

לא משתבש מאן דתני אידיהן לא משתבש דכתיב יְכִי קָרוֹב יוֹם אִירֵם וּמֵאֵן דְּתַנִּי עֵידֵיהֶן לֹא מִשְׁתַּבֵּשׁ דְּכַתִּיב יִתְּנוּ עֵידֵיהֶם וַיִּצְדְּקוּ ומאן דתני אידיהן מאי טעמא לא תני עידיהן אמר לך חברא עדיף ומאן דתני עידיהן מאי טעמא לא תני אידיהן אמר לך מאן קא גרים להו חברא עדות שהעידו בעצמן הלכך עדות עדיפא והאי יתנו עידיהם ויצדקו בעובדי כוכבים כתיב הא בישראל כתיב דַּאֲמַר רִיב"ל כל מצות שישראל עושין בעולם הזה באות ומעידות להם לעוה"ב שנאמר יתנו עידיהם ויצדקו אלו ישראל ישמעו ויאמרו אמת אלו עובדי כוכבים אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע מאן דאמר עידיהן מהבא יִצְרִי פֶסֶל כּוֹלֵם תּוֹהוּ וַחֲמוּדֵיהֶם בֶּל יוֹעִילוּ וְעֵינֵיהֶם הִמָּה דִרְשׁ ר' חנינא בר פפא ואיתימא ר' שמלאי לעתיד לבא מביא הקדוש ברוך הוא ס"ת [ומניחו] בחיקו ואומר לְמִי שֶׁעֵסֵק בָּהּ יִבֹּא וַיְטוֹל שִׁכְרוֹ מִיַּד מִתְקַבְּצִין וּבִאִין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּעֶרְבוּבִיא שְׁנֹאמַר בְּלִי הַגּוֹיִם נִקְבְּצוּ יַחְדוּ [וגו'] אמר להם הקדוש ברוך הוא אל תכנסו לפני בערבוביא אלא תכנס כל אומה ואומה וסופריה

וכי לא יוכל ישראל לומר איני צריך עתה למכור ולקנות וכן לשאול ללוות ולפרוע מה ידע העובד כוכבים שמניח משום אידו לכן נראה דטעם היתיר משום דעכו"ס שצינינו קיס לן בגוייהו דלא פלחו לעבודת כוכבים ומהאי טעמא שרי לקמן בפ"ב (דף סה). רב יהודה דשדר ליה קורבנא לאצידרנא ביום אידו אמר קיס לי בגויה דלא פלח לעבודת כוכבים וכן רבא (סע) דשדר ליה קורבנא לרב שינן ביום אידו אמר קיס לי בגויה דלא פלח לעבודת כוכבים א"נ יש לסמוך אההיא דתנא בירושלמי על מתני' דאסור לשאת ולתת תני גד"א בעובד כוכבים שאינו מכירו אכל בעובד כוכבים שמכירו מותר מפני שהוא כמחניף ותניא הנכנס לעיר ומאגן שמחים שמה עממה שאינו אלא כמחניף להם ור"ת היה מפרש אסור לשאת ולתת עממה דוקא במידי דתקרובת ולא איירי כלל בלקנות דודאי שרי בין ליישנא דאזיל ומודה בין ליישנא דלפני עור לא תתן דלא אסרו אלא למכור דוקא מידי דתקרובת ולשאת ולתת הכי פ"י לשאת מהן המעות ולתת להם מידי דתקרובת חליפי המעות ומביא ראיה מדאיבעיא (לקמן דף ו.) בגמרא טעמא דלשאת ולתת עממה אי משום הרווחה פירוש משום שמרויה ומשתכר ואזיל ומודה לעבודת כוכבים או דלמא משום ולפני עור לא תתן מכשול וקאמר נפקא מינה דאית ליה בהמה לדידיה ואי מידי דלאו תקרובת אסור אמאי לא קאמר נפקא מינה למידי דלאו תקרובת דמשום הרווחה איכא אלא וודאי מידי דלאו תקרובת שרי דלא שייכא אזיל ומודה במקח וממכר כיון שנותן המעות תחת החפץ והוא לוקח וגם אינו בטוח כ"כ שירותים בסחורה ובעיא דגמרא הכי מפרש טעמא דאסור לשאת ולתת עממה במידי דתקרובת משום הרווחה שיהיה לו בהמות רבות צריח אפי' אית ליה לדידיה נמי אסור שמתוך שיהיה לו הרבה בהמות יקריב מן המוצחר או משום לפני עור ונפקא מינה דכי אית ליה בהמה לדידיה שרי ולפי פר"ת אין לתמוה על מנהג העולם שאפילו אם היו ^א מחזיקין אותם כעובדי עבודת כוכבים שהרי אינם עושים שום תקרובת אלא צמעות וזוה לא שיך הרווחה והרבה מעות מצויים להם לאותו דבר ומיהו נכון הוא להחמיר כשצא העובד כוכבים ואומר הלווינו מעות לשקרי שקורין אופרי"ר אבל ר' אלחנן אמר כי גם באותם אופרי"ר אין שום אסור כי מה שהם נותנים אותם לגלמים ולכומרים אינו ממש לשם עבודת כוכבים אלא לזוך הנאתם: **לְהַלְוֹתָם**. פר"ת דוקא בנחס אבל ברצית שרי משום דמנטער טובא כדאמרינן בקדושין (דף כ.) ליצין איינש ברמיה ולא לחיף ברצית: **וּלְפִרְוֵעַ** מהן. בגמרא (לקמן דף ו.) פסקינן כרבי יהושע בן קרחה דמלוה על פה נפרעין מהם מפני שהוא כמנזיל מידם ויכול להיות דאפי' מלוה בשטר נמי נפרעין מהם כדאמר בירושלמי אפי' מלוה בשטר אוצרת היא שלא כל שעה אדם זוכה ליפרע מחובו ולכן נראה לר"י דאותה מלוה בשטרנינו או אפי' אותם שיש לנו מהם חותמות שמותר ליפרע מהם ואפי' הוא אזיל ומודה שלעולם הוא חשיב כמנזיל מידם והא דאמר רבי יהושע בן קרחה מלוה בשטר אין נפרעין היינו כשידינו תקיפה עליהם ואפי' הכי מלוה על פה נפרעין שלא יכפור פעם אחרת והיכא דאיכא משכון אומר בירושלמי דאין מלוה אוצרת במשכון מיהו בכל ענין חשיב כמנזיל מידם שכמה פעמים אוצרת אפי' במשכון: **מִ"ל** לא תני עידיהן. פרק משילין (פ"ה דף לה:) איכא חד תני משילין וחד תני משחילין וכן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קמז:) חד תני מטיקין וחד תני מטיקין ולא דייק כי האי גוונא ושמה לא שיך לדקדק משום דאדיי ואידי חד משמעות לשון הוו להו אכן קשיא מההיא דפרק החליל (סוה"ק דף ג:) ושם ד"ה וחד) שואבה חסובה וכן בפ"ב דיצמות (דף יו. וס) ראשונה ושניה דלא חד משמעות ניניהו ולא דייק הכי וי"ל הכא היינו טעמא דדייק הכי משום דמסתבר ליה טפי לשון עדות לפי שהוא עדות לשכרס וקשיא לי על תירוצ זה דמאי מקשה תו ומאן דתנא עידיהן מ"ט לא תני אידיהן הא כבר פירשנו דהמקשה נמי היה יודע אותו טעם דלשון עדות עדיף ול"י דהכי הקשה מאן דתני אידיהן אמאי לא תני עידיהן דהא עידיהן ממש כתיב בהיא בקרא אבל אידיהן ממש לא כתיב בקרא אלא אידם ומשני תברא עדיף פ"י לשון שבר ופריך א"כ מ"ט דמאן דתני עידיהן הא ודאי דתברא עדיף: רומי

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

ב. לפני אידיהן.

◌ **לפני אידיהן**. בתר דתני סנהדרין דליירי בעובד כוכבים ומזלות תנא נמי להא מסכת דע"ז בסדר ישועות ומיהו נכוחת ושצועת דשייכי בסנהדרין להכי תני להו בתר סנהדרין ואחרי כן חוזר לסדרו ושונה מס' ע"ז והוריות: **לפני אידיהן ג' ימים**. וימנין דתני מנינא בסוף כי הכא וכן (קדושין ג.) האשה נקנית בג' דרכים (בכורים פ"ב מ"ו) ואתרוג שזה לאילן בג' דרכים וזמנין דתני מנינא ברישא (מיר סה:) בשבעה דרכים בזדקין את הזב (יומא ג.) שבעת ימים קודם יוה"כ (גיטין ט.) בג' דרכים שוו גיטי נשים וכו' א: **אסור לשאת ולתת עמהם**. פ"ה משום דאזיל ביום אידו ומודה לעבודת כוכבים מתוך לשונו משמע ◌ שר"ל אף ממקח וממכר וקשה על מה סמכו העולם לשאת ולתת ביום איד העבודת כוכבים עממה נהי דרוב אידיהם מן הקדישים ^א הס מ"מ בכל שצוט יום אחד ^א יש להם דלרבי ישמעאל (לקמן ג.) לעולם אסור ואין לומר דהיינו טעמא משום (חולין ג.): דעובדי כוכבים שנח"ל לאו עובדי עבודת כוכבים אלא מנהג אצותיהם ביסד דהא אמר שמואל בגמ' (לקמן יז:) בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד משמע הא יום אידם מיהא אסור לכן נראה דשרי משום איבה כדאמר בגמ' (סע דף י.) גבי ר' יהודה נשיאה דשדר ליה ההוא מינא דינרא קסריינא ביום אידו אמר היכי איעביד לא אישקליה הויא ליה איבה מיהו אין משס ראהי גמורה דשמא לאו משום איבה לשתרי אלא היה נוטל ענה כיצד יעשה שלא יהיה לו איבה ועוד אי טעמא משום איבה תינא להלוותם ולהשאילם ולפרעם כשהעובד כוכבים תובע חובו אכל לשאת ולתת עממה דהיינו מקח וממכר מאי איבה איכא

ומודה לעבודת כוכבים מתוך לשונו משמע ◌ שר"ל אף ממקח וממכר וקשה על מה סמכו העולם לשאת ולתת ביום איד העבודת כוכבים עממה נהי דרוב אידיהם מן הקדישים ^א הס מ"מ בכל שצוט יום אחד ^א יש להם דלרבי ישמעאל (לקמן ג.) לעולם אסור ואין לומר דהיינו טעמא משום (חולין ג.): דעובדי כוכבים שנח"ל לאו עובדי עבודת כוכבים אלא מנהג אצותיהם ביסד דהא אמר שמואל בגמ' (לקמן יז:) בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד משמע הא יום אידם מיהא אסור לכן נראה דשרי משום איבה כדאמר בגמ' (סע דף י.) גבי ר' יהודה נשיאה דשדר ליה ההוא מינא דינרא קסריינא ביום אידו אמר היכי איעביד לא אישקליה הויא ליה איבה מיהו אין משס ראהי גמורה דשמא לאו משום איבה לשתרי אלא היה נוטל ענה כיצד יעשה שלא יהיה לו איבה ועוד אי טעמא משום איבה תינא להלוותם ולהשאילם ולפרעם כשהעובד כוכבים תובע חובו אכל לשאת ולתת עממה דהיינו מקח וממכר מאי איבה איכא

וכי לא יוכל ישראל לומר איני צריך עתה למכור ולקנות וכן לשאול ללוות ולפרוע מה ידע העובד כוכבים שמניח משום אידו לכן נראה דטעם היתיר משום דעכו"ס שצינינו קיס לן בגוייהו דלא פלחו לעבודת כוכבים ומהאי טעמא שרי לקמן בפ"ב (דף סה). רב יהודה דשדר ליה קורבנא לאצידרנא ביום אידו אמר קיס לי בגויה דלא פלח לעבודת כוכבים וכן רבא (סע) דשדר ליה קורבנא לרב שינן ביום אידו אמר קיס לי בגויה דלא פלח לעבודת כוכבים א"נ יש לסמוך אההיא דתנא בירושלמי על מתני' דאסור לשאת ולתת תני גד"א בעובד כוכבים שאינו מכירו אכל בעובד כוכבים שמכירו מותר מפני שהוא כמחניף ותניא הנכנס לעיר ומאגן שמחים שמה עממה שאינו אלא כמחניף להם ור"ת היה מפרש אסור לשאת ולתת עממה דוקא במידי דתקרובת ולא איירי כלל בלקנות דודאי שרי בין ליישנא דאזיל ומודה בין ליישנא דלפני עור לא תתן דלא אסרו אלא למכור דוקא מידי דתקרובת ולשאת ולתת הכי פ"י לשאת מהן המעות ולתת להם מידי דתקרובת חליפי המעות ומביא ראיה מדאיבעיא (לקמן דף ו.) בגמרא טעמא דלשאת ולתת עממה אי משום הרווחה פירוש משום שמרויה ומשתכר ואזיל ומודה לעבודת כוכבים או דלמא משום ולפני עור לא תתן מכשול וקאמר נפקא מינה דאית ליה בהמה לדידיה ואי מידי דלאו תקרובת אסור אמאי לא קאמר נפקא מינה למידי דלאו תקרובת דמשום הרווחה איכא אלא וודאי מידי דלאו תקרובת שרי דלא שייכא אזיל ומודה במקח וממכר כיון שנותן המעות תחת החפץ והוא לוקח וגם אינו בטוח כ"כ שירותים בסחורה ובעיא דגמרא הכי מפרש טעמא דאסור לשאת ולתת עממה במידי דתקרובת משום הרווחה שיהיה לו בהמות רבות צריח אפי' אית ליה לדידיה נמי אסור שמתוך שיהיה לו הרבה בהמות יקריב מן המוצחר או משום לפני עור ונפקא מינה דכי אית ליה בהמה לדידיה שרי ולפי פר"ת אין לתמוה על מנהג העולם שאפילו אם היו ^א מחזיקין אותם כעובדי עבודת כוכבים שהרי אינם עושים שום תקרובת אלא צמעות וזוה לא שיך הרווחה והרבה מעות מצויים להם לאותו דבר ומיהו נכון הוא להחמיר כשצא העובד כוכבים ואומר הלווינו מעות לשקרי שקורין אופרי"ר אבל ר' אלחנן אמר כי גם באותם אופרי"ר אין שום אסור כי מה שהם נותנים אותם לגלמים ולכומרים אינו ממש לשם עבודת כוכבים אלא לזוך הנאתם: **לְהַלְוֹתָם**. פר"ת דוקא בנחס אבל ברצית שרי משום דמנטער טובא כדאמרינן בקדושין (דף כ.) ליצין איינש ברמיה ולא לחיף ברצית: **וּלְפִרְוֵעַ** מהן. בגמרא (לקמן דף ו.) פסקינן כרבי יהושע בן קרחה דמלוה על פה נפרעין מהם מפני שהוא כמנזיל מידם ויכול להיות דאפי' מלוה בשטר נמי נפרעין מהם כדאמר בירושלמי אפי' מלוה בשטר אוצרת היא שלא כל שעה אדם זוכה ליפרע מחובו ולכן נראה לר"י דאותה מלוה בשטרנינו או אפי' אותם שיש לנו מהם חותמות שמותר ליפרע מהם ואפי' הוא אזיל ומודה שלעולם הוא חשיב כמנזיל מידם והא דאמר רבי יהושע בן קרחה מלוה בשטר אין נפרעין היינו כשידינו תקיפה עליהם ואפי' הכי מלוה על פה נפרעין שלא יכפור פעם אחרת והיכא דאיכא משכון אומר בירושלמי דאין מלוה אוצרת במשכון מיהו בכל ענין חשיב כמנזיל מידם שכמה פעמים אוצרת אפי' במשכון: **מִ"ל** לא תני עידיהן. פרק משילין (פ"ה דף לה:) איכא חד תני משילין וחד תני משחילין וכן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קמז:) חד תני מטיקין וחד תני מטיקין ולא דייק כי האי גוונא ושמה לא שיך לדקדק משום דאדיי ואידי חד משמעות לשון הוו להו אכן קשיא מההיא דפרק החליל (סוה"ק דף ג:) ושם ד"ה וחד) שואבה חסובה וכן בפ"ב דיצמות (דף יו. וס) ראשונה ושניה דלא חד משמעות ניניהו ולא דייק הכי וי"ל הכא היינו טעמא דדייק הכי משום דמסתבר ליה טפי לשון עדות לפי שהוא עדות לשכרס וקשיא לי על תירוצ זה דמאי מקשה תו ומאן דתנא עידיהן מ"ט לא תני אידיהן הא כבר פירשנו דהמקשה נמי היה יודע אותו טעם דלשון עדות עדיף ול"י דהכי הקשה מאן דתני אידיהן אמאי לא תני עידיהן דהא עידיהן ממש כתיב בהיא בקרא אבל אידיהן ממש לא כתיב בקרא אלא אידם ומשני תברא עדיף פ"י לשון שבר ופריך א"כ מ"ט דמאן דתני עידיהן הא ודאי דתברא עדיף: רומי

א א מיי' פ"ט מהלכות עבודת כוכבים הלכה א סמוג לאזין עה טוש"ע י"ד סי' קמח סעיף א:

רבינו הגנאל

דרש רבי שמלאי לעתיד לבא מביא הקב"ה ספר תורה ומניחה ואומר כל מי שנוסק בתורה יבא ויטול שכרו מתקבצין ובאין כל האומות בערבוביא דכתיב כל הגוים נקבצו יחדו